

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



ШУШКО ОЛЬГА ОЛЕГІВНА

УДК 338.2:351.863

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
ШЛЯХОМ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті (м. Запоріжжя).

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
ПОКАТАЄВА Ольга Вікторівна,
Класичний приватний університет (м. Запоріжжя),
перший проректор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
МІНАКОВА Світлана Михайлівна,
Причорноморський науково-дослідний інститут
економіки та інновацій (м. Одеса),
головний науковий співробітник відділу
макроекономіки та державного управління;

доктор економічних наук, доцент
ТКАЧ Вікторія Олександрівна,
Університет імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро),
професор кафедри міжнародного туризму,
готельно-ресторанної справи та мовної підготовки.

Захист відбудеться «22» листопада 2019 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01 при Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «21» жовтня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради



О. І. Трохимець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Концептуальні положення щодо забезпечення національної та економічної безпеки України базуються на відповідних нормативно-правових документах, які визначають засади державної політики стосовно захисту суспільства. Наразі розглядають різні види безпеки, однак на особливу увагу заслуговує саме економічний її аспект, з яким пов'язано економічний розвиток країни, матеріальний добробут суспільства та рівень життя населення.

Економічна безпека є складовою національної безпеки держави, тому важливим є забезпечення її належного рівня, що забезпечує стійке і збалансоване процвітання у довгостроковій перспективі. У сучасних умовах глобалізації соціально-економічних систем спроможність держави щодо убезпечення населення та суб'єктів господарювання від будь-яких загроз, як внутрішніх так і зовнішніх, визначає її здатність до опору, а також рівень життєздатності країни у світовій системі господарювання.

На сьогодні відзначається турбулентність та висока непередбачуваність розвитку соціально-економічних процесів, яка, у першу чергу, пов'язана з кризою на всіх рівнях функціонування, що стримує відновлення конкурентних позицій, знецінює рівень життя та ускладнює ведення бізнесу в країні. Наразі одним із основних завдань є забезпечення та збереження належного рівня економічної безпеки національної економіки усіма доступними способами й методами, актуальним з-поміж яких є економічна експертиза, що водночас є як компенсаційним інструментом державного контролю, так і засобом доказування, методом обґрунтування.

У сучасному соціально-економічному просторі інститут економічної експертизи відіграє вирішальну роль у спірних соціально-економічних питаннях, які виникають при нерівномірному розподілі бізнес-ризиків між учасниками або в результаті оскарження результатів здійснення контрольних заходів. Особливості висновків економічних експертів зумовлюють межі, визначені нормативно-правовими актами, компетенціями, досвідом та рівнем знань дослідника, рівнем складності об'єкта чи процесу дослідження, тому наслідки прийняття рішень за результатами економічної експертизи мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, внаслідок чого постає проблема достовірності та безпечності використання висновків усіма зацікавленими сторонами соціально-економічного процесу чи об'єкта. Таким чином, економічна експертиза пов'язана з ризиками прийняття рішень, наслідки яких безпосередньо впливають на рівень економічної безпеки національної економіки, тому розвиток й удосконалення її теоретико-методичних і практичних аспектів потребує особливої уваги.

Актуальність теми також підтверджується тим, що в результаті поступового підвищення рівня ділової активності суб'єктів господарювання, трансформації інститутів держави та нормативно-правового забезпечення державного регулювання соціально-економічних процесів, активізувалося залучення економічних експертів до судових та несудових процесів, тому досліджувати нові тенденції впливу інституту економічної експертизи на забезпечення економічної безпеки національної економіки доцільно з урахуванням нових умов сьогодення, що визначає коло невирішених завдань та своєчасність теми дослідження.

Питанням економічної безпеки активно займаються сучасні вчені в різних галузях науки, зокрема: Л. Абалкін, В. Бантуш, А. Барановський, А. Бесчастний, І. Бінько, Є. Бобров, Т. Гордієнко, М. Денисенко, Ф. Євдокімов, Я. Жаліло, О. Ляшенко, С. Мінакова, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, Б. Плєскач, В. Сенчагов, В. Ткач, В. Третьяк, Т. Цвігун, Т. Шлемко та ін. Вчені розглядають проблеми і загрози економічній безпеці, аналізують основні складові та шляхи покращення поточного стану економіки країни. Проблемні питання економічної експертизи в Україні розглянуто у працях І. Авер'янова, С. Белкіна, С. Бичкової, М. Білухи, Ф. Бутинця, І. Волкової, А. Голубєва, О. Ейсмана, В. Єрмоленка, О. Колісника, А. Кострова, В. Лисиченко, Ф. Орлової, І. Перевозової. Втім, незважаючи на значні досягнення у цій сфері, вчені так і не дійшли згоди з питань використання економічної експертизи для досягнення необхідного рівня економічної безпеки. Констатовано, але не вирішено питання щодо існуючих обмежень та недосконалості діючих методик проведення економічної експертизи, що в цілому формує додаткові ризики для учасників процесу. Як результат, дослідження за цим напрямом потребує уваги задіяних суб'єктів на всіх рівнях соціально-економічних процесів, а також подальшого розвитку із застосуванням сучасних економіко-правових поглядів і технологій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові результати дисертації обґрунтовано та реалізовано в межах завдань науково-дослідних робіт Класичного приватного університету: «Сучасні проблеми модернізації та структурних трансформацій економіки Придніпровського регіону» (номер державної реєстрації 0114U006322), де здобувачем розроблено структурно-функціональну модель проведення економічної експертизи річної інвентаризації; «Науково-методичне забезпечення фінансово-економічних процесів» (номер державної реєстрації 0116U004350), де здобувачем удосконалено методичний підхід до проведення економічної експертизи сум заробітної плати як вагомого показника соціально-економічного розвитку та безпеки національної економіки; «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер державної реєстрації 0116U000798), де здобувачем розвинуто експертний підхід до макроекономічного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання як фактора економічної безпеки національної економіки.

Мета й завдання дослідження. *Метою дослідження є забезпечення економічної безпеки національної економіки засобами економічної експертизи в умовах динамічних трансформацій соціально-економічних процесів.*

Для досягнення зазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- дослідити суть, роль та особливості проведення економічної експертизи;
- охарактеризувати суть економічної безпеки та роль, яку відіграє економічна експертиза в її забезпеченні;
- оцінити стан економічної безпеки країни;
- оцінити макроекономічне фінансове становище суб'єктів господарювання методами експертних досліджень;
- проаналізувати загрози економічній безпеці національної економіки;

– удосконалити державну методику проведення економічної експертизи заробітної плати як вагомого показника соціально-економічного розвитку та безпеки національної економіки;

– удосконалити державну методику проведення економічної експертизи інвентаризації як фактора-ризиків економічної безпеки національної економіки.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення економічної безпеки національної економіки засобами економічної експертизи.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні, прикладні та концептуальні засади для забезпечення економічної безпеки національної економіки засобами економічної експертизи.

Методи дослідження. Науковою основою дисертації виступає інформаційний контент у сфері забезпечення економічної безпеки національної економіки засобами економічної експертизи, нормативно-правові акти та відомості України, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної аудиторської служби України, Рахункової палати України.

У ході дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: *індукції, дедукції, аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, уточнення, термінологічного аналізу* – для дослідження методів та суті економічної експертизи, економічної безпеки та їх взаємозв'язку (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3); *трендовий аналіз, структурування, експертного оцінювання, таксономії, імітаційне моделювання, статистичний, фінансовий аналіз* – для здійснення експертного оцінювання економічної безпеки та фінансового стану суб'єктів господарювання на макрорівні; проведення статистичного дослідження показників ефективності державного контролю (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3); *узагальнення, структурування, параметризація, метод обліку й економічного аналізу, критичний та термінологічний аналізи, концептуалізація* – для обґрунтування підходу до проведення економічної експертизи результатів інвентаризації та заробітної плати; дослідження суті та значення достовірності в процедурі проведення економічної експертизи (підрозділи 3.1, 3.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні шляхів застосування всього спектра засобів економічної експертизи для забезпечення економічної безпеки національної економіки. Результати дослідження, що мають елементи новизни, виявляються в такому:

удосконалено:

– структурно-функціональну модель економічної експертизи проведення річної інвентаризації, доцільність якої обґрунтовано суттєвим впливом на економічну безпеку національної економіки виявленими значними обсягами нестач, зносу, втрат активів. В основу моделі покладено певну послідовність етапів проведення річної інвентаризації у розрізі відповідальності задіяних суб'єктів та синхронізації порядку їх дій із системним баченням економічним експертом особливостей функціонування соціально-економічних процесів. Застосування моделі дає змогу системі державного контролю стимулювати збільшення якості проведення інвентаризації шляхом удосконалення використання змісту відповідних нормативно-правових документів, спрощення процедури проведення економічної експертизи за рахунок логічного звуження меж

експертного пошуку, забезпечуючи при цьому високий рівень достовірності, точності, логічності висновку та скорочення терміну, необхідного для його обґрунтування;

– методичний підхід до проведення економічної експертизи заробітної плати як вагомого показника соціально-економічного розвитку та безпеки національної економіки, в основу якого покладено параметризацію заробітної плати, визначення причин основних конфліктів та можливостей забезпечення діючими державними методиками, необхідними для отримання достовірних висновків економічної експертизи щодо правильності нарахування та виплати заробітної плати. Підхід передбачає проведення економічної експертизи за визначеними нормативно-правовими актами з ланцюговою послідовністю формування сум заробітної плати, їх відхилень на окремих етапах ведення обліку, що дає змогу знизити ймовірність появи системної помилки, підвищити рівень достовірності загального висновку експерта, забезпечити мінімізацію витрат часу, наочність та прозорість схеми його побудови, що в цілому сприяє вчасному прийняттю управлінських або судових рішень;

набуло подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо достовірності висновку економічної експертизи як фактора економічної безпеки. За результатами критичного аналізу доведено гіпотезу про те, що рівень достовірності висновку економічної експертизи є похідною від рівня достовірності первинних досліджуваних документів. Обмеженість дій економічного експерта внаслідок регламентованого обмеження засобів проведення експертизи та неспроможності здійснення фактичного огляду об'єкта дослідження зумовлює доцільність врахування у його висновках цього факту, що змінюватиме сприйняття змісту результатів зацікавленими особами. Таким чином, достовірність висновку економічної експертизи характеризується та обмежується тільки з нормативно-правової точки зору, що для встановлення дійсних фактів проведення операцій є недостатнім, тому достовірність висновку експерта не може бути абсолютною, що вкрай важливо враховувати при прийнятті управлінських або судових рішень;

– експертний підхід до макроекономічного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання як фактор економічної безпеки національної економіки, в основу якого покладено розроблену модель відповідного інтегрального показника, побудованого засобами фінансового аналізу, таксономії, факторних навантажень та імітаційного моделювання, що під час практичного застосування дає змогу економічному експерту підвищити якість і достовірність результатів експертного висновку за рахунок використання отриманих значень у процесі доказування чи спростовування фінансової спроможності суб'єкта;

– експертний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки національної економіки, в основу якого покладено комплексний макроекономічний багатопрофільний показник, який включає сировинно-ресурсну, енергетичну, фінансову, соціальну, інноваційно-технологічну, продовольчу та зовнішньоекономічну складові економічної безпеки та характеризує поточний узагальнений стан економіки країни, визначає її здатність до відтворення. Перевагою підходу є те, що можливі інтервали вагомості окремої групи показників визначені відповідно до стратегії економічного розвитку країни, що забезпечує високу точність, реалістичність та достовірність отриманих значень рівня економічної безпеки національної економіки, тенденцію змін яких

рекомендовано враховувати при обґрунтуванні державної політики забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що застосування пропонованих положень дисертації надає змогу забезпечити економічну безпеку національної економіки засобами економічної експертизи.

Основні положення дисертації продемонстрували та довели практичну цінність у роботі Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України в частині (довідка № 19/108/1-52 від 06.02.2019 р.), де пройшли належну апробацію експертний підхід до макроекономічного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, експертний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки національної економіки. Наукові результати дисертаційної роботи довели свою науково-практичну цінність у роботі Запорізької обласної організації Товариства «Знання» України (довідка № 60-18 від 22.02.2018 р.) під час проведення лекційних занять для представників органів місцевого самоврядування, державних службовців з метою пояснення структурно-функціональної моделі економічної експертизи проведення річної інвентаризації, обґрунтування методичного підходу до проведення економічної експертизи заробітної плати.

Результати дослідження використовують також у навчальному процесі Класичного приватного університету під час викладання дисциплін «Економічний аналіз», «Фінансовий аналіз», «Національна економіка» для студентів економічних спеціальностей і спеціальностей з управління та адміністрування (довідка № 01-19 від 11.02.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною працею, у якій сформульовано й обґрунтовано положення та висновки, що репрезентують авторський погляд стосовно забезпечення економічної безпеки національної економіки засобами економічної експертизи. Всі результати одержано безпосередньо автором і відображено в наукових працях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційної роботи було оприлюднено на наукових конференціях: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (м. Суми, 2011 р.); *Integration of Business Structures: Strategies and Technologies* (Tbilisi, 2019 p.); *Corporate Governance: Strategies, Processes, Technology* (Kaunas, 2017 p.); *Economy and Society: a Modern Vectors of Development* (Leipzig, 2018 p.); *Modern Economic Research: Co-operation, Banking, Public Administration in a Decentralized Environment* (Kielce, 2017 p.); *Economy and Society: The Formation of a Modern Competitive environment* (Greenwich, 2018 p.).

Публікації. Основні положення й висновки дисертації викладено в 15 наукових працях, з яких: 9 – статті в наукових фахових виданнях (з них 2 – у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному виданні), 6 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,61 д. а.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, п'яти додатків. Загальний обсяг роботи – 205 сторінок, з них основний текст – 182 сторінки. Робота містить 28 рисунків, 16 таблиць. Список використаних джерел включає 148 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У *першому розділі* – **«Теоретико-методичні засади забезпечення економічної безпеки національної економіки засобами проведення економічної експертизи»** – охарактеризовано суть економічної безпеки та економічної експертизи, досліджено роль та особливості проведення останньої, проаналізовано методи економічної експертизи.

Слід відзначити, що роль економічної експертизи в економічних процесах зростає з розвитком глобалізації, посиленням конкурентної боротьби, людським фактором впливу, розвитком системи державного контролю тощо, які, з одного боку, зумовлюють появу неузгодженостей, конфліктів, а з іншого боку, виявляють порушення та запобігають їм. Результати досліджень довели, що експертиза є загальним та високоспеціалізованим поняттям, що застосовується майже в усіх сферах діяльності.

Втім, економічна експертиза – це особливий вид експертних досліджень, у процесі проведення якого застосовуються знання з різних сфер економічної науки; засіб отримання й уточнення наявних доказів, які дадуть можливість виявити факт правопорушення або запобігти його виникненню; невід'ємний елемент сучасної економічної безпеки національної економіки, який дає змогу протистояти економічній злочинності та застосовувати спеціальні заходи щодо нейтралізації або ліквідації зовнішніх і внутрішніх загроз; інструмент одночасного доказування порушення та посилення контролю (державного і внутрішнього) за економічними процесами; інструмент, який дає змогу оцінити нейтрально та безумовно ситуацію, особливо в тих випадках, коли існують перешкоди, які створюють перепони під час здійснення процедури та унеможливають проведення об'єктивного дослідження.

Авторське бачення суті економічної експертизи полягає в тому, що це інструмент дослідження документально підтвердженого процесу або явища, яке здійснює сертифікований експерт і яке базується на встановленні причинно-наслідкових зв'язків досягнення певного результату або факту, ініційованого зацікавленими особами або інстанціями із подальшим наданням висновків, які підтверджують або спростовують суть поставлених запитань із докладним описом їх документального обґрунтування. Економічна експертиза разом з іншими інструментами і методами доказування, внутрішнього та державного контролю характеризується незалежними високкокваліфікованими компенсаційними й уточнювальними властивостями.

Економічна експертиза створює можливості для виявлення причинно-наслідкових зв'язків отриманих результатів економічних процесів не лише в поточному та минулому обліковому періодах, а й у майбутньому. Досліджено особливості та умови проведення економічної експертизи та проаналізовано сучасні наукові пошуки щодо її відмінностей від аудиту і ревізій. Доведено унікальність експертизи та обґрунтовано недоречність їх порівняння. Складним питанням проведення економічної експертизи залишається рівень довіри до висновку експерта

(через суб'єктивність його суджень) та питання достовірності висновків взагалі (достовірність первинних документів і точність методів проведення експертизи).

Експертиза виступає одним із інститутів державного зовнішнього та внутрішнього державного регулювання, зокрема, з питань безпеки, закріплених у ряді макроекономічних стратегічних документів, затверджених протягом останнього періоду. Забезпечення економічної безпеки країни здійснюється, у тому числі, і шляхом виконання заходів, спрямованих на ефективне цільове й раціональне використання бюджетних коштів, а також завдяки результативності і системності контролю національної безпеки, зокрема, контролю за ефективністю формування та використання всіх видів ресурсів.

Реформування системи державного контролю, аудиту та ревізії, зміщення акценту з ревізій на аудит актуалізували діяльність інститутів зовнішньої експертизи (Рахункова палата України), внутрішньої (на макрорівні суб'єктів господарювання як форма самоаналізу та самоперевірки), судово- й несудово-економічної експертизи, ініційованої зацікавленими сторонами або судом. Таким чином, у межах реалізації державного контролю економічна експертиза проводиться у двох формах: як складова процесу управління – корпоративна, внутрішня та внутрішньовідомча експертизи; як вид консалтингової діяльності – незалежна експертиза та зовнішня експертиза. Унікальність інституту експертизи полягає в його орієнтованості на виявлення та запобігання фінансово-економічним ризикам на мезо-, макро-, мікрорівнях, що в контексті питань забезпечення економічної безпеки національної економіки є принципово вагомим.

Економічна безпека України, згідно зі змістом стратегічних документів, базується на трьох основних аспектах: інтерес – загроза – захист. Формування її системи в багатьох країнах, що спирається на американський підхід, відбувається на підґрунті оборонної складової під час захисту національних інтересів. Основними загрозами вважаються зовнішні, зокрема США та Великобританія, внутрішня політика яких спирається на захист інтересів національного виробника, торговельний протекціонізм, розвиток конкурентоспроможних галузей і технологій. Інша група – це країни Євросоюзу, що дотримуються у своїх доктринах сек'юритизації таких основних нормативно-правових актів ЄС, які зміцнюють та захищають стабільність єдиного європейського простору. Третя група – це країни, які відносно нещодавно вийшли на шлях ринкової економіки й демократії та в яких і до сьогодні триває процес формування системи економічної безпеки, удосконалюється нормативно-правова база, оновлюються концепції і Стратегії економічної безпеки залежно від стратегічних напрямів розвитку країни та її політичного курсу. Ключові детермінанти економічної безпеки країн визначають доцільність розвитку інституту експертизи як ефективного інструменту виявлення загроз, небезпеки, порушень тощо та запобігання їм, мінімізуючи при цьому ризики учасників процесів.

Стосовно визначення категорії «економічна безпека» зазначимо, що в сучасній науці та практиці спостерігається розгалуженість бачень за такими підходами, як: ресурсний, системний, процесний, комплексний, гармонізаційний, стійкісний. У результаті аналізу запропоновано «економічну безпеку» визначати як певний ступінь розвитку всіх компонентів економічної системи, що створює умови для забезпечення її життєздатності через реалізацію наявних можливостей, які генерує зовнішнє глобальне

середовище з акумулюванням внутрішнього потенціалу, та результативне протистояння впливу зовнішніх загроз, вільного прийняття й реалізації державної політики з урахуванням поточних і майбутніх інтересів та потреб суспільства. Загалом визначено, що державні стратегії економічної безпеки в розвинутих країнах здебільшого позитивно впливають на їх глобальну конкурентоспроможність. Основні методи оцінювання економічної безпеки зводяться до таких підходів, як: індексний, інтегральний, факторний, рейтинговий та інші.

Визначена недосконалість існуючих методів оцінювання економічної безпеки, обґрунтування її складових, наявний широкий спектр загроз соціально-економічних процесів зумовлює актуальність послуг економічних експертів як інструменту доказування, а також для компенсації результатів використання інших інструментів (аудит, ревізія, самооцінювання, самоаналіз, внутрішній контроль тощо). У ході дослідження визначено основні особливості використання, переваги та недоліки методик проведення економічної експертизи як на державному рівні, так і в науковій площині. Охарактеризовано такі складові методології судово-економічної експертизи: філософська, концептуальна, науково-практична. Констатовано значну методичну обмеженість експерта та необхідність актуалізації експертних методик, що значно стримує розвиток послуг та інституту економічної експертизи взагалі.

У результаті запропоновано визначати ефективність комплексної методики проведення економічної експертизи, застосовуючи системний підхід, тому опишемо її таким кортежем параметрів:

$$E = \langle C, I^D, P, R, H, t \rangle, \quad (1)$$

$C = \{c_j\}$ – множина цілей проведення економічної експертизи; $I = \{i_j\}$ – множина вхідної аналітичної інформації (документів), що забезпечує проведення процедури аналізу за період $[t_1; t_{1-n}]$; $D \in [0;1]$ – ступінь достовірності (вхідної аналітичної інформації (документів), методів економічної експертизи, що використовуються); $P = \{p \in (\overline{1, P})\}$ – множина відібраних експертом показників господарської діяльності суб'єкта господарювання та їх аналізу за період t ; $R = \{r(t)\}$ – множина ризиків, що притаманні обраним експертом методам проведення економічної експертизи на період t ; $H = \{h(t)\}$ – множина характеристик експерта, який проводить економічну експертизу на період t (рівень кваліфікації, обізнаність, досвід, обмеження діяльності тощо); t – аналізований часовий період, до якого належать обрані експертом показники.

Кінцевим результатом експертизи є експертний висновок, який використовується як доказ або спростування за конкретним питанням, тому його змісту мають довіряти зацікавлені особи. При цьому рівень довіри до змісту висновку визначає рівень достовірності результатів. Таким чином, завжди існує ризик достовірності результатів економічної експертизи, проте його значення може бути допустимим і, навпаки, неприйнятним, тому умову довіри до результатів економічної експертизи опишемо таким чином:

$$U = \sum_t (D_f(t) - D_p(t))^2 \rightarrow \min, \quad (2)$$

$D_f(t)$ – фактичний рівень достовірності експертного висновку за період t ; $D_p(t)$ – планований (допустимий, прийнятний) рівень достовірності експертного висновку за період t .

У другому розділі – «Сучасний стан економічної безпеки національної економіки та його перспективні зміни засобами економічної експертизи» – проведено експертні дослідження рівня економічної безпеки національної економіки; здійснено макроекономічне оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання на макрорівні; досліджено динаміку показників реалізації заходів державного контролю.

Методи експертних досліджень визначаються широким асортиментом, застосування якого в повному обсязі обмежено нормативно-правовими актами, що негативно впливає на достовірність результатів та ефективність експертизи в цілому. Одним із експертних методів дослідження є порівняння показників об'єкта чи процесу, базою для якого виступають показники галузі, держави, іншого спорідненого об'єкта чи процесу. Проте офіційно статистична база для порівняння є суттєво обмеженою, тому запропоновано підходи щодо визначення рівня економічної безпеки та фінансового стану на макрорівні. Під показником, що визначає рівень економічної безпеки національної економіки, прийнято розуміти комплексний макроекономічний показник, який характеризує поточний узагальнений стан економіки країни та визначає її здатність до відтворення, що відповідає змісту досліджених теоретичних положень з цієї теми. Розрахунок показника здійснюється за методом таксономії (мультиплікативне згортання) за групою таких показників: макроекономічна, виробничо-продовольча, технологічно-інвестиційно-інноваційна, демографічно-соціальна, де для визначення вагових коефіцієнтів вхідних даних застосовується метод експертних досліджень, а саме метод Фішберна. Аналізуючи динаміку показника (рис. 1–2), що визначає рівень економічної безпеки національної економіки, чітко видно, що до 2013 р. його рівень щорічно зростав і становив 0,462, тоді як у 2014 р. його рівень різко знизився (на 60,9%) порівняно з попереднім періодом; така сама тенденція залишилась і в 2015 р. Незначне покращення спостерігається у 2016 р. (зростання у 1,2 раза).

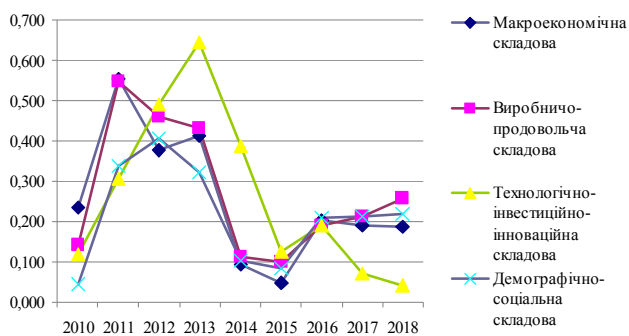


Рис. 1. Динаміка складових показника, що визначає рівень економічної безпеки національної економіки



Рис. 2. Динаміка показника, що визначає рівень економічної безпеки національної економіки

У 2018 р. рівень економічної безпеки становить лише 0,172, що на 24,2% більше, ніж у 2010 р., тобто можна говорити про те, що у своєму розвитку рівень економічної безпеки національної економіки став таким, як і дев'ять років тому.

Одним із об'єктів дослідження економічної експертизи виступає фінансовий стан та питання, що супроводжують визначення його достовірності, фінансових можливостей тощо.

до 2,21%. Показники ділової активності макроекономічного значення протягом досліджуваного періоду підвищувались, зокрема: коефіцієнт оборотності активів із 0,4 пункту у 2013 р. зріс до 0,77 пунктів у 2017 р.; коефіцієнт оборотності власного капіталу – із 1,17 пунктів у 2013 р. до 3,1 пункту у 2017 р.; фондвіддача – із 1,3 пункту у 2013 р. до 2,75 пунктів у 2017 р. та коефіцієнт оборотності запасів – із 3,33 пунктів у 2013 р. до 5,89 пунктів у 2017 р.

Інтегральний показник фінансового стану суб'єктів господарювання (рис. 4) макроекономічного значення мав «впевнений» рівень лише у 2013 р., а з 2014 р. до 2016 р. значення показника знизилася. Як результат, показник перейшов із «впевненого» до «задовільного» фінансового стану, тоді як у 2017 р. його значення вже визначається як «нестабільний» фінансовий стан внаслідок зростання показника на 0,07 пунктів.

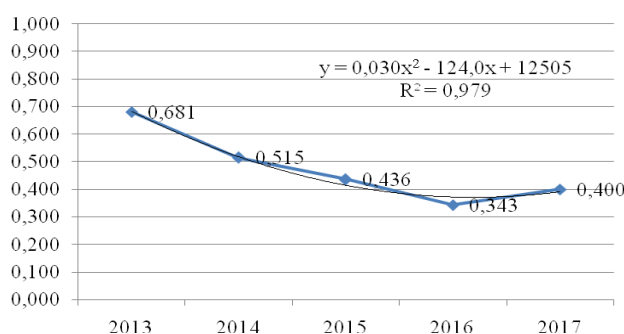


Рис. 4. Інтегральний показник фінансового стану підприємств України макроекономічного значення протягом 2013–2017 рр.

За даними реалізації заходів державного контролю досліджено динаміку їх показників. У підсумку визначено такі тенденції в період реформування системи державного контролю: зміщення акценту з ревізійних дій на аудиторські призвели до зниження результативності ревізій та пожвавлення показників ефективності аудиту. Вищесказане зумовило зростання економічного ефекту від державного фінансового аудиту у 3,46 рази за період 2014–2018 рр., при цьому кількість судових позовів, за якими осіб притягнули до дисциплінарної та матеріальної відповідальності, судових розслідувань, випадки призупинення операцій з бюджетними коштами, скорочення бюджетних призначень розпорядникам бюджетних коштів та інші динамічно скорочуються. У цьому контексті вагому роль також відіграє інститут судово-економічної експертизи, зокрема, в частині ініціювання розвитку самоекспертизи, самоаналізу та самоконтролю суб'єктів господарювання як заходів запобігання та уникнення ризиків в умовах впровадження концепції «м'якого» державного контролю.

У *третьому розділі* – «**Методичні засади розвитку економічної експертизи як засобу забезпечення економічної безпеки національної економіки**» – обґрунтовано методичні засади щодо вдосконалення процедури проведення економічної експертизи результатів інвентаризації та заробітної плати; охарактеризовано й досліджено питання достовірності результатів економічної експертизи.

Дослідження стану основних засобів, кількість випадків нестач, які призвели до матеріальних і фінансових втрат, довели необхідність розвитку методики проведення економічної експертизи інвентаризації. Наразі триває тенденція щодо зменшення

кількості проведення ревізій, при цьому при плануванні враховуються найвагомші можливі фінансові ризики зловживань з фінансово-бюджетними ресурсами, основна увага концентрується на запобіганні порушенням. Із реформою певна кількість суб'єктів господарювання залишається поза увагою органів контролю, при цьому період між перевітками значно зростає. Таким чином, увага з боку контролюючих органів і відповідальність за достовірність результатів оцінювання та відображення їх в обліку зміщується на систему внутрішнього контролю і аудиту. Можна припустити, що чим більшим є термін між контрольними заходами, тим вища ймовірність виникнення порушень. Із часом наслідки порушень накопичуються, виявляються системні ризики, тому, окрім зовнішнього контролю, вагомим інструментом для моніторингу стану соціально-економічних процесів є самоаналіз, внутрішній контроль та економічна експертиза, ініційована власниками.

Охарактеризовано обмеження експерта в процесі обґрунтування висновків, етапи проведення інвентаризації, функції та рівень відповідальності учасників, що дало змогу вдосконалити методику проведення економічної експертизи результатів інвентаризації. Модель (рис. 5) дає змогу спростити проведення економічної експертизи шляхом наскрізного дослідження встановлених взаємозв'язків між учасниками за рівнями їх відповідальності, неузгодженість дій на окремому рівні буде свідчити про порушення й на інших рівнях, що значно пришвидшить та звузить пошук експерта. Таким чином, забезпечується системність, точність, логічність, достовірність та швидкість формування висновків економічної експертизи.



Рис. 5. Структурно-функціональна модель проведення економічної експертизи матеріалів річної інвентаризації (де В – бухгалтерія, К – керівник, О – матеріально-відповідальні особи, V – владні структури; P – початковий, O – основний, R – підсумковий; E – мета експертизи, P – експерт, M – метод проведення експертизи, N – відповідне нормативно-правове забезпечення, t – період дослідження).

Запропонований підхід передбачає залучення достатнього часу для проведення суцільного аналізу та надання висновку. У разі необхідності провести оцінювання за більш короткий термін без пониження якості кінцевого результату, можна провести перевірку шляхом проведення зрізів за етапами, що передбачає чітке визначення етапів проведення інвентаризації та кола питань, відповіді на які дають розуміння, чи дотримано законодавство та чи вирішені питання, поставлені на початку дослідження.

Отже, запропонована структурно-функціональна модель проведення економічної експертизи матеріалів річної інвентаризації (рис. 5) формується з 8 блоків, що описують структуру економічної експертизи, множини рівнів відповідальності та етапів проведення річної інвентаризації, множини нормативних документів за функціями учасників, методу, що застосовує економічний експерт, зокрема, наскрізного оцінювання, яке здійснюється за функціями учасників методами зіставлення та порівняння.

При цьому формування висновку експерта за рівнями відповідальності та етапами проведення інвентаризації здійснюється швидше за рахунок скорочення втрат часу у результаті скорішого встановлення причинно-наслідкових дій окремо за учасниками проведення інвентаризації. Підставою та узагальнюючим зв'язком результатів оцінювання виконання функцій учасниками виступають нормативні положення; експерт, спираючись на їх окремі норми, встановлює ступінь відхилення та їх наслідки. У результаті зміст експертного висновку має системний характер, що вкрай важливо при доведенні у судовому порядку точки зору та логіки побудованих висновків.

Статистичні дані фінансових порушень, що призвели до втрат, серед яких фінансові втрати в результаті незаконного нарахування та виплат заробітної плати з нарахуванням, демонструють та підтверджують актуальність проблемних питань як ведення обліку заробітної плати, ефективності внутрішнього контролю, якості перевірок контрольними органами, так і достовірності експертних висновків щодо правильності відображення в обліку нарахування, сплати, відрахувань із заробітної плати, наявної заборгованості.

Заробітна плата як об'єкт експертного досліджування визначається кортежем таких параметрів, як:

$$\langle A, P, T, S, D, R \rangle,$$

де А – адресність, Р – розмір, Т – періодичність виплат, S – структура, D – джерело формування, R – ризики.

Кожен параметр формує множину загальних та уточнювальних експертних питань, розкриття яких дає змогу обґрунтувати вирішення поставленого завдання. У ході дослідження запропоновано дерево питань експерта з приводу формування заробітної плати, за структурою якого ієрархія питань (загальних і уточнювальних) відповідає зазначеним параметрам заробітної плати та практичне застосування якого мінімізує витрати часу й підвищує достовірність і точність висновків експерта.

Рекомендовано встановлювати відхилення від норми за результатами дослідження кожного етапу процесу формування заробітної плати. У такому випадку висновки, що нагромаджуються, у підсумку формують системний ризик, який може бути не встановленим у разі, якщо перевіряти його лише на останньому етапі без

застосування глибокого аналізу. Таким чином, документообіг складається у вигляді ланцюга відхилень, кожна наступна ланка якого включає усі попередні та забезпечує достовірність загального документа в цілому. Тобто достовірність висновку експерта є похідною від достовірності первинного документа, тому з метою обґрунтування доказу підтягується увесь ланцюг її формування.

Експертне дослідження питань щодо заробітної плати проводиться відповідно до загальної схеми: документи – етапи – методи – висновок. Принциповим у підході є те, що загальний висновок експерта необхідно формувати з урахуванням ланцюгової послідовності отримання кожного результату, що підвищує рівень достовірності загального висновку, демонструє логіку його побудови та тим самим забезпечить його обґрунтованість. Наочність і прозорість схеми значно спрощує роботу експерта та мінімізує витрати часу, витраченого на дослідження, що йде на користь вчасного прийняття управлінських або судових рішень.

Критерієм ефективності економічної експертизи є достовірність її результатів, на основі яких приймаються рішення, тому її рівень є одним із вирішальних факторів економічної безпеки. За результатами критичного аналізу доведено гіпотезу про те, що рівень достовірності висновку економічної експертизи є похідною від рівня достовірності первинних досліджуваних документів, тому достовірність висновку експерта не може бути абсолютною, що вкрай важливо враховувати при прийнятті управлінських або судових рішень.

ВИСНОВКИ

1. Досліджено суть, роль, особливості проведення та наявні обмеження процедури економічної експертизи. Подано власне бачення сутності економічної експертизи як інструменту дослідження документально підтвердженого процесу або явища, яке здійснює сертифікований експерт і яке базується на встановленні причинно-наслідкових зв'язків досягнення певного результату або факту, ініційованого зацікавленими особами або інстанціями із подальшим наданням висновків, що підтверджують чи спростовують суть поставлених питань з докладним описом їх документального обґрунтування. Економічна експертиза разом з іншими інструментами та методами доказування, внутрішнього та державного контролю характеризується незалежними висококваліфікованими компенсаційними й уточнювальними властивостями, у результаті чого доведено недоцільність їх порівняння чи зіставлення. Складним питанням проведення економічної експертизи залишається довіра до висновків експерта та їх достовірність взагалі. Згідно з гіпотезою, ступінь суб'єктивності суджень експерта, рівень його знань, досвід, кваліфікація, репутація визначають рівень довіри до його висновків, а достовірність первинних документів і точність методів проведення експертизи забезпечують таку якісну характеристику висновків, як достовірність.

Досліджено економічну експертизу як метод державного контролю в межах питань забезпечення економічної безпеки національної економіки, визначено перспективність та актуальність завдань розвитку інституту експертизи за рахунок його унікальності, висококваліфікованості й компенсаційного характеру. Критично оцінено та узагальнено методи проведення економічної експертизи, відзначено необхідність

розширення застосування наукового підходу та інформаційних можливостей експерта щодо залучення додаткової інформації, здійснення фактичного оцінювання.

2. Охарактеризовано суть економічної безпеки національної економіки та роль економічної експертизи для її забезпечення. Економічну безпеку національної економіки запропоновано трактувати як певний ступінь розвитку всіх компонентів економічної системи, що створює умови для забезпечення її життєздатності через реалізацію наявних можливостей, які генерує зовнішнє глобальне середовище з акумулюванням внутрішнього потенціалу, та результативне протистояння впливу зовнішніх загроз, вільного прийняття та реалізації державної політики з урахуванням поточних та майбутніх інтересів і потреб суспільства. Здійснено порівняльну характеристику основних підходів щодо забезпечення економічної безпеки в зарубіжних країнах та Україні, що дало змогу встановити взаємозв'язок економічної експертизи та економічної безпеки національної економіки через такі атрибути, як виявлення ризиків діяльності та запобігання їм, досягнення стану захищеності економічної системи, процесів, об'єктів.

3. Здійснено оцінювання стану економічної безпеки країни шляхом структуризації обґрунтованих показників за такими групами, як: сировинно-ресурсна, енергетична, фінансова, соціальна, інноваційно-технологічна, продовольча та зовнішньоекономічна складові економічної безпеки національної економіки та застосування методів експертних досліджень, таксономії. Перевагою підходу є те, що можливі інтервали вагомості окремої групи показників визначені відповідно до стратегії економічного розвитку країни, що забезпечує високу точність, реалістичність і достовірність отриманих значень рівня економічної безпеки національної економіки, тенденцію змін яких рекомендовано враховувати при обґрунтуванні державної політики забезпечення економічної безпеки національної економіки. Практична апробація підходу довела, що рівень економічної безпеки національної економіки є дуже низьким, проте слід очікувати його поступового зростання. Особливої уваги потребує технологічно-інвестиційно-інноваційна складова, оскільки її рівень є найменшим і продовжує знижуватися. Однією з причин падіння рівня цієї складової економічної безпеки є зниження частки витрат на інноваційну діяльність у ВВП, падіння обсягів реалізації інноваційної продукції.

4. Здійснено оцінювання макроекономічного фінансового становища суб'єктів господарювання методами експертних досліджень, імітаційного моделювання та фінансового аналізу з метою формування інформаційної бази експерта щодо порівняння та зіставлення фінансово-економічних показників на мікро- та макрорівнях. Експертний підхід при практичному застосуванні дає змогу економічному експерту підвищити якість і достовірність результатів експертного висновку за рахунок використання отриманих значень у процесі доказування чи спростовування фінансової спроможності суб'єкта. Також використання імітаційної моделі скорочує витрати часу, необхідного для прийняття рішень. Практична апробація підходу довела, що станом на 2017 р. фінансовий стан суб'єктів господарювання України на макрорівні залишається на дуже низькому рівні, характеризується як нестабільний і не перевищує значення 2015 р.

5. Проаналізовано загрози економічній безпеці національної економіки в частині результатів реалізації заходів державного контролю. Реформа системи державного

контролю призвела до зміщення акценту з ревізійних дій на аудиторські, тому спостерігаються зниження результативності ревізій та пожвавлення показників ефективності аудиту. Зазначене зумовило зростання економічного ефекту від державного фінансового аудиту у 3,46 раза за період 2014–2018 рр., при цьому кількість судових позовів, за якими осіб притягнули до дисциплінарної та матеріальної відповідальності, судових розслідувань, випадки призупинення операцій з бюджетними коштами, скорочення бюджетних призначень розпорядникам бюджетних коштів та інші динамічно скорочуються. Доведено вагомість розвитку інституту економічної експертизи, зокрема, у частині ініціювання розвитку самоекспертизи, самоаналізу та самоконтролю суб'єктів господарювання як заходів запобігання та уникнення ризиків діяльності, економічного захисту процесів.

6. Удосконалено державну методику проведення економічної експертизи заробітної плати як вагомого показника соціально-економічного розвитку та безпеки національної економіки. В основу підходу покладено параметризацію заробітної плати, визначення причин основних конфліктів та можливостей забезпечення діючими державними методиками, необхідними для отримання достовірних висновків економічної експертизи щодо правильності нарахування та виплати заробітної плати. Підхід передбачає проведення економічної експертизи за визначеними нормативно-правовими актами з ланцюговою послідовністю формування сум заробітної плати, їх відхилень на окремих етапах ведення обліку, що дає змогу знизити ймовірність появи системної помилки, підвищити рівень достовірності загального висновку експерта, забезпечити мінімізацію витрат часу, наочність та прозорість схеми його побудови, що в цілому сприяє вчасному прийняттю управлінських або судових рішень.

7. Удосконалено державну методику проведення економічної експертизи інвентаризації як ризик-фактору економічної безпеки національної економіки, метою якої є зниження впливу на економічну безпеку національної економіки обсягів нестач, зносу, втрат активів. Обґрунтовано структурно-функціональну модель економічної експертизи проведення річної інвентаризації, в основу якої покладено визначену послідовність етапів проведення річної інвентаризації у розрізі відповідальності задіяних суб'єктів та синхронізації порядку їх дій із системним баченням економічним експертом особливостей функціонування соціально-економічних процесів. Застосування моделі дає змогу системі державного контролю стимулювати збільшення якості проведення інвентаризації шляхом удосконалення використання змісту відповідних нормативно-правових документів, спростити процедуру проведення економічної експертизи за рахунок логічного звуження меж експертного пошуку, при цьому забезпечуючи високий рівень достовірності, точності, логічності висновку та скорочення терміну, необхідного для його обґрунтування. Критерієм ефективності економічної експертизи є достовірність її результатів, на основі яких приймаються рішення, тому її рівень є фактором економічної безпеки на всіх рівнях. За результатами критичного аналізу доведено гіпотезу про те, що рівень достовірності висновку економічної експертизи є похідною від рівня достовірності первинних досліджуваних документів. Доведено, що достовірність висновку експерта не може бути абсолютною, що вкрай важливо враховувати при прийнятті управлінських або судових рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях та у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Шушко О. О. Формування фінансової безпеки на підставі судово-економічної експертизи. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: збірн. наук. праць. 2011. Вип. 33. С. 364–369. (0,32 д.а.)
2. Шушко О. О. Державне регулювання судово-економічної експертизи: сутність та проблеми. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Економічна*. 2011. № 970. С. 350–355. (0,4 д.а.)
3. Шушко О. О. Особливі відмінності судово-економічної експертизи та ревізії для своєчасного попередження загроз для підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2011. № 6. С. 213–218 (0,48 д.а.)
4. Шушко О. О. Особливості проведення судово-економічної експертизи при встановленні нестачі товарно-матеріальних цінностей. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Ч. 3. С. 147–151. (0,44 д.а.)
5. Шушко О. О. Особливості проведення економічної експертизи при документальному підтвердженні нарахування та сплати податку на додану вартість. *Криміналістичний вісник*. 2014. № 1 (21). С. 126–131. (0,53 д.а.)
6. Шушко О. О. Модель проведення экономической экспертизы при исследовании нецелевого использования денежных средств и необоснованной невыплаты заработной платы. *Судебная экспертиза Беларуси*. 2016. № 1. С. 51–53. (0,35 д.а.)
7. Шушко О. О. Експертне оцінювання рівня економічної безпеки національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 16. С. 237–243. (0,68 д.а.)
8. Шушко О. О. Суть економічної експертизи в контексті питань забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 20. Ч. 1. С. 177–181. (0,71 д.а.) Index Copernicus
9. Шушко О. О. Експертне оцінювання ефектів від забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 1 (50). С. 173–180. (0,75 д.а.) Index Copernicus

Матеріали конференцій

10. Шушко О. О. Роль судово-економічної експертизи в економічному зростанні України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 жовтня 2011 р.). Суми, 2011. Т. 1. С. 158–159. (0,12 д.а.)
11. Шушко О. О. Експертне бачення ефектів від забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Modern Economic Research: Co-operation, Banking, Public Administration in a Decentralized Environment: Proceedings International Scientific Conference, September 26th, 2017. Kielce, Poland: Baltija Publishing. pp.60–63.* (0,14 д.а.)
12. Шушко О. О. Реалізація стратегії забезпечення економічної безпеки засобами економічної експертизи використання коштів держави. *Corporate Governance:*

Strategies, Processes, Technology: Proceedings International Scientific Conference, October 20th, 2017. Kaunas, Lithuania: Baltija Publishing. pp. 77–80. (0,25 д.а.)

13. Шушко О. О. Методичні засади експертного дослідження економічної безпеки національної економіки. *Economy and Society: a Modern Vectors of Development. II International scientific conference, Part I, April 27, 2018. Leipzig, Germany: Baltija Publishing. pp. 56–60. (0,16 д.а.)*

14. Шушко О. О. Вагомість та значення економічної експертизи для забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Economy and Society: The Formation of a Modern Competitive environment: Integration And Globalization: International scientific conference, Part I May 25, 2018. Greenwich, UK: Baltija Publishing. pp. 110–113. (0,15 д.а.)*

15. Шушко О. О. Економічна експертиза недотач в межах забезпечення економічної безпеки національної економіки. *Integration of Business Structures: Strategies and Technologies: Proceedings III International Scientific Conference, February 22th, 2019. Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing. pp. 43–46. (0,13 д.а.)*

АНОТАЦІЯ

Шушко О. О. Забезпечення економічної безпеки національної економіки шляхом економічної експертизи. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2019.

Обґрунтовано шляхи застосування всього спектра засобів економічної експертизи для забезпечення економічної безпеки національної економіки. У дисертації удосконалено структурно-функціональну модель економічної експертизи проведення річної інвентаризації, в основу якої покладено певну послідовність етапів проведення річної інвентаризації у розрізі відповідальності задіяних суб'єктів та синхронізації порядку їх дій із системним баченням економічним експертом особливостей функціонування соціально-економічних процесів. Удосконалено методичний підхід до проведення економічної експертизи заробітної плати як вагомого показника соціально-економічного розвитку та безпеки національної економіки, в основу якого покладено параметризацію заробітної плати, визначення причин основних конфліктів та можливостей забезпечення діючими державними методиками, необхідними для отримання достовірних висновків економічної експертизи щодо правильності нарахування та виплати заробітної плати. Розвинуто теоретичні положення щодо достовірності висновку економічної експертизи як фактора економічної безпеки та доведено гіпотезу про те, що рівень достовірності висновку економічної експертизи є похідною від рівня достовірності первинних досліджуваних документів. Розвинуто експертний підхід до макроекономічного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, в основу якого покладено розроблену модель відповідного інтегрального показника, який дає змогу економічному експерту підвищити якість і достовірність результатів експертного висновку. Розвинуто експертний підхід до оцінювання рівня економічної безпеки національної економіки, перевагою якого є те,

що можливі інтервали вагомості окремої групи показників визначені відповідно до стратегії економічного розвитку країни, що забезпечує високу точність, реалістичність та достовірність отриманих значень рівня економічної безпеки національної економіки, тенденцію змін яких рекомендовано враховувати при обґрунтуванні державної політики забезпечення економічної безпеки національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, економічна безпека, економічна експертиза, достовірність, ризики, ефективність.

АННОТАЦІЯ

Шушко О. О. Обеспечение экономической безопасности национальной экономики путем экономической экспертизы. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Классический частный университет, Запорожье, 2019.

Обоснованы пути применения всего спектра средств экономической экспертизы для обеспечения экономической безопасности национальной экономики. В диссертации усовершенствована структурно-функциональная модель экономической экспертизы проведения годовой инвентаризации, в основе которой лежит определенная последовательность этапов проведения годовой инвентаризации в разрезе ответственности задействованных субъектов и синхронизации порядка их действий с системным видением экономическим экспертом особенностей функционирования социально-экономических процессов. Усовершенствован методический подход проведения экономической экспертизы заработной платы как весомый показатель социально-экономического развития и безопасности национальной экономики, в основе которого лежит параметризация заработной платы, определение причин основных конфликтов и возможностей обеспечения действующими государственными методиками, необходимыми для получения достоверных выводов экономической экспертизы относительно правильности начисления и выплаты заработной платы.

Получили развитие теоретические положения относительно достоверности заключения экономической экспертизы как фактора экономической безопасности и доказана гипотеза о том, что уровень достоверности заключения экономической экспертизы является производной от уровня достоверности первичных исследуемых документов. Получил развитие экспертный подход к макроэкономической оценке финансового состояния субъектов хозяйствования, в основе которого – разработанная модель соответствующего интегрального показателя, который позволяет экономическому эксперту повысить качество и достоверность результатов экспертного заключения. Получил развитие экспертный подход к оценке уровня экономической безопасности национальной экономики, преимуществом которого является то, что возможные интервалы значимости отдельной группы показателей определены в соответствии со стратегией экономического развития страны, что обеспечивает высокую точность, реалистичность и достоверность полученных значений уровня экономической безопасности национальной экономики, тенденцию изменений которых

рекомендуется учитывать при обосновании государственной политики обеспечения экономической безопасности национальной экономики.

Ключевые слова: национальная экономика, экономическая безопасность, экономическая экспертиза, достоверность, риски, эффективность.

SUMMARY

Shushko O. O. Ensuring the economic security of the national economy through economic expertise. – On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Classic Private University, Zaporozhye, 2019.

The ways of using the whole range of economic expertise to ensure the economic security of the national economy are substantiated. The dissertation has improved the structural and functional model of economic expertise of the annual inventory, which is based on a certain sequence of stages of the annual inventory in terms of responsibility of the subjects involved and synchronization of the order of their actions with the systematic view of the economic expert features of the functioning of social processes. Improved methodological approach of conducting economic examination of wages as a significant indicator of socio-economic development and security of the national economy, based on the parameterization of wages, identifying the causes of major conflicts and the possibility of providing current governmental methods necessary to obtain reliable conclusions of economic expertise on the correctness of economic expertise payment of wages. Theoretical provisions on the reliability of the conclusion of economic expertise as a factor of economic security have been developed and the hypothesis has been proved that the level of reliability of the conclusion of economic expertise is derived from the level of reliability of the primary documents examined. An expert approach to the macroeconomic assessment of the financial state of economic entities has been developed, which is based on the developed model of the relevant integral indicator, which enables the economic expert to improve the quality and reliability of the expert opinion results. An expert approach to assessing the level of economic security of the national economy has been developed, the advantage of which is that the possible intervals of weighting of a particular group of indicators are determined in accordance with the economic development strategy of the country, which ensures the high accuracy, realism and reliability of the obtained values of the level of economic security of the national economy, the tendency of changes of which It is recommended to take into account the state policy of ensuring the economic security of the national economy.

Key words: national economy, economic security, economic expertise, reliability, risks, efficiency.

ШУШКО ОЛЬГА ОЛЕГІВНА

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ
ШЛЯХОМ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 16.10.2019

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 38-19

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.